

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

1 april 2009

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek
wat de procedure inzake echtscheiding
betreft**

AMENDEMENTEN

Nr. 5 VAN MEVROUW DÉOM

Art. 1/1 (*nieuw*)

Een artikel 1/1 invoegen, luidende:

«Art. 1/1. In artikel 301, § 7, eerste lid van het Burgerlijk Wetboek, vervangen bij de wet van 27 april 2007, worden de woorden «in dat geval» weggelaten.».

VERANTWOORDING

Artikel 301, § 7, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek preciseert dat de rechtbank de uitkering tot onderhoud te allen tijde kan verhogen, verminderen of afschaffen, indien ten gevolge van de nieuwe omstandigheden onafhankelijk van de wil van de partijen het bedrag ervan niet meer aangepast is.

De memorie van toelichting bij de tekst die de wet van 27 april 2007 zou worden, geeft daarover aan: «Die bevoegdheid blijft bestaan, zelfs in geval van een andersluidende

Voorgaande documenten:

Doc 52 **1517/ (2008/2009):**

001: Wetsvoorstel van mevrouw Schryvers c.s.
002: Amendementen.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

1er avril 2009

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code judiciaire en
ce qui concerne la procédure
de divorce**

AMENDEMENTS

N° 5 DE MME DÉOM

Art. 1er/1 (*nouveau*)

Insérer un article 1/1, rédigé comme suit:

«Art. 1er/1. À l'article 301, § 7, alinéa 1er du Code civil, remplacé par la loi du 27 avril 2007, les mots «dans ce cas» sont abrogés.».

JUSTIFICATION

L'article 301, § 7, alinéa 1er, du code civil, précise que le tribunal peut toujours augmenter, réduire ou supprimer la pension alimentaire si par suite des circonstances nouvelles et indépendantes de volonté des parties son montant n'est plus adapté.

L'exposé des motifs de la loi du 27 avril 2007 indique à ce sujet: «Ce pouvoir subsiste même en cas de convention contraire afin de remédier aux conséquences parfois

Documents précédents:

Doc 52 **1517/ (2008/2009):**

001: Proposition de loi de MMe Schryvers et consorts.
002: Amendements.

overeenkomst teneinde te verhelpen aan de soms onrechtvaardige gevolgen van de toepassing van de contractuele principes bij deze materie (art. 1134, Burgerlijk Wetboek). De jurisprudentie sluit unaniem de theorie van de onvoorzienbaarheid uit, wat betekent dat de contractueel vastgelegde uitkering alleen kan worden herzien in overeenstemming met de voorwaarden die in de overeenkomst zelf werden voorzien. Van deze regel kan alleen worden afgeweken inzake het ouderlijk gezag en de bijdrage van elke echtgenoot voor de kinderen in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming. De uitzondering wordt dus uitgebreid tot de uitkering tot levensonderhoud tussen ex-echtgenoten en de uitkering kan worden herzien indien de omstandigheden veranderen, ongeacht of ze al dan niet door een overeenkomst werd vastgelegd (deze nieuwe regel is zelfs van toepassing in geval van echtscheiding op gezamenlijk verzoek, voorafgegaan door de volledige overeenkomsten – nieuwe artikelen 1255, § 1 en 1288 van het Gerechtelijk Wetboek). Teneinde echter voor de partijen de mogelijkheid te behouden om, zoals nu, over een «onveranderlijke» uitkering te onderhandelen, zal de herzieningsbevoegdheid van de rechtbank uitgesloten zijn indien de overeenkomst dit nadrukkelijk voorziet (men keert in zekere zin het huidige systeem om, dat de partijen verplicht de redenen voor een herziening te voorzien; met het ontwerp kan de rechtbank, indien de partijen hiervan geen gewag maken, de uitkering herzien indien de omstandigheden veranderen; alleen indien de partijen het specifiek uitsluiten kan de rechtbank deze bevoegdheid worden ontnomen)» (Kamer, DOC 51 2341/001, blz. 20).

Door die bepaling aan te nemen wou de wetgever dus voorkomen dat de partijen het slachtoffer zouden worden van slecht opgestelde overeenkomsten, die zelfs bij veranderende omstandigheden onveranderlijk zouden zijn.

De tekst preciseert dat hij van toepassing is «zelfs in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming». Het komt immers het vaakst bij een echtscheiding door onderlinge toestemming voor dat de partijen voor de uitkering tot onderhoud na echtscheiding overeenkomsten opstellen.

Nergens in de voormelde memorie van toelichting, noch in de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 2007 blijkt daarentegen dat de wetgever heeft willen uitsluiten dat de partijen uitdrukkelijk kunnen overeenkomen dat de uitkering tot onderhoud in het kader van een echtscheiding wegens onherstelbare ontwrichting «onveranderlijk» is.

De woorden «in dat geval» zijn dus nutteloos.

Men moet het de partijen immers mogelijk maken, als zij dat wensen - en uiteraard als zij daarover goed zijn ingelicht -, hun akkoord onveranderlijk te maken, zowel in het kader van een echtscheiding door onderlinge toestemming als in het kader van een echtscheiding wegens onherstelbare ontwrichting.

Na de weglating van de woorden «in dat geval» wordt de tekst in die zin dus duidelijk: zelfs in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming, en uitgezonderd indien de partijen uitdrukkelijk het tegenovergestelde zijn overeengekomen, kan de rechtbank de uitkering verhogen, verminderen enzovoort.

inéquitable d'une application des principes contractuels en cette matière (c. civ., art. 1134). De manière unanime, la jurisprudence exclut la théorie de l'imprévision, ce qui signifie que la pension contractuellement établie ne peut être revue que dans les conditions prévues par la convention elle-même. Cette règle ne reçoit exception que pour ce qui concerne l'autorité parentale et les parts contributives prévues pour les enfants en cas de divorce par consentement mutuel. L'exception est donc élargie à la pension alimentaire entre ex-époux, et la pension pourra être revue en cas de changement de circonstances, qu'elle eût été fixée conventionnellement ou non (cette règle nouvelle s'applique même en cas de divorce sur demande conjointe précédé de conventions préalables complètes - art. 1255, § 1er et 1288 nouveaux du Code judiciaire.). Cependant, afin de laisser aux parties la possibilité de négocier, comme aujourd'hui, une pension «immuable», le pouvoir de révision du tribunal sera exclu si la convention le prévoit explicitement (on inverse en quelque sorte le système actuel qui impose aux parties de prévoir les causes de révisions; avec le projet, si les parties sont muettes, le tribunal pourra revoir la pension en cas de changement de circonstances; ce n'est que si elles l'excluent spécialement que ce pouvoir sera retiré au tribunal).». (Voir: DOC. Ch., 51-2341/001, p. 20).

Le but du législateur en adoptant cette disposition était donc d'éviter que les parties soient piégées par les conventions mal rédigées et qui seraient immuables même en cas de changement de circonstance.

Le texte précise qu'il est applicable «même en cas de divorce par consentement mutuel». C'est en effet le plus souvent dans le cadre d'un divorce par consentement mutuel que des conventions sont établies entre les parties pour la pension alimentaire après divorce.

En revanche, il n'apparaît nullement de l'exposé des motifs, ni de la lecture des travaux préparatoires postérieurs à cette loi de 2007 que le législateur ait voulu exclure que les parties puissent convenir explicitement du caractère immuable de la pension alimentaire dans le cadre d'un divorce pour désunion irrémédiable.

Les mots «dans ce cas» sont donc inutiles.

Il faut en effet permettre aux parties, si elles le souhaitent (et en étant évidemment éclairées sur ce point), de rendre leur accord immuable tant dans le cadre d'un divorce par consentement mutuel que dans le cadre d'un divorce pour désunion irrémédiable.

Avec la suppression des mots «dans ce cas», le texte devient donc clair en ce sens: même en cas de divorce par consentement mutuel, et sauf si les parties ont convenu expressément le contraire, le tribunal peut augmenter, réduire, etc.

Nr. 6 VAN MEVROUW DÉOM

Art. 2/1 (*nieuw*)**Een artikel 2/1 (nieuw) invoegen, luidende:**

«Art. 2/1. Artikel 1257 van het Gerechtelijk Wetboek, hersteld bij de wet van 27 april 2007, wordt opgeheven.».

VERANTWOORDING

In de memorie van toelichting van de tekst die de wet van 27 april zou worden, wordt hierover het volgende gesteld:

«Het voorlopige karakter van de maatregelen die tijdens de procedure werden genomen, wordt met deze tekst bevestigd. Het is belangrijk te verhinderen dat de maatregelen die noodzakelijkerwijs met spoed werden genomen of de overeenkomsten die in een crisissituatie werden afgesloten, gevolgen zouden hebben op lange termijn. Deze oplossing – die thans doorgaans wordt aanvaard – kent in de huidige teksten twee uitzonderingen, die op dit punt niet werden aangepast:

- artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek: beslissingen betreffende de kinderen blijven uitvoerbaar na de rechtspleging;
- artikel 1288 (in ontwerp) van het Gerechtelijk Wetboek: hypothese van overeenkomsten die aan de echtscheiding door onderlinge toestemming voorafgingen.

Niettemin moet de bescherming die de wet aan de partijen toekent – die hen beschermt tegen een te snel onderhandelde overeenkomst door de gevolgen ervan te beperken – niet beletten dat een zekere efficiëntie wordt nagestreefd. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat de partijen over een voorlopige overeenkomst onderhandelen, of zich samen schikken naar een uitspraak in kort geding en de gevolgen hiervan wensen te bestendigen. Die methode komt tegemoet aan de doelstelling van het ontwerp namelijk de goede verstandhouding tussen de partijen aan te moedigen door gedeeltelijke overeenkomsten tijdens de rechtspleging in de hand te werken. Het tweede lid biedt de partijen dus de mogelijkheid om ten minste 3 maanden na de homologatie van hun overeenkomst of verwijzing in kort geding, de bekrachtiging te vragen van de maatregelen door de feitenrechter, ditmaal definitief en met inbegrip van de periode na de echtscheiding.» (Zie Kamer, DOC 51 2341/001, blz. 29 en 30).

Tijdens de parlementaire voorbereiding is evenwel een amendement ingediend ter aanvulling van dat artikel met, in de vorm zoals het uiteindelijk werd aangenomen, een derde lid.

In de rechtsleer wordt er vanuit gegaan dat de tekst in zijn uiteindelijk aangenomen vorm niet het minste belang heeft en dus geen uitvoering krijgt (zie in dat verband J.-C. BROUWERS, «La réforme du divorce» (loi du 27 avril 2007), *Revue du notariat belge*, 2007, blz. 582 e.v.; J.-L. RENCHON, «La nouvelle réforme du divorce», RTDF 2007, blz. 1019, nr. 152; D. PIRE, «Le divorce pour désunion irrémédiable, un an d'application», CUP, Anthemis, 2008, blz. 46 en 47, nr. 68).

N° 6 DE MME DÉOM

Art. 2/1 (*nouveau*)**Insérer un article 2/1, rédigé comme suit:**

«Art. 2/1. L'article 1257 du Code judiciaire, rétabli par la loi du 27 avril 2007, est abrogé.».

JUSTIFICATION

L'exposé des motifs de la loi du 27 avril 2007 indique à ce sujet:

Le caractère provisoire des mesures prises pendant la procédure est confirmé par ce texte. Il est important d'éviter que des mesures prises nécessairement dans l'urgence, ou des accords passés dans une situation de crise, aient des effets à long terme. Cette solution – majoritairement admise aujourd'hui – reçoit deux exceptions dans les textes actuels, qui ne sont pas modifiés sur ce point:

- article 302 du Code civil: les décisions relatives aux enfants restent exécutoires après la procédure;
- article 1288 (en projet) du Code judiciaire: hypothèse des conventions préalables à divorce par consentement mutuel.

Toutefois, la protection accordée aux parties par la loi – qui les met à l'abri d'un accord trop vite négocié en limitant les effets de celui-ci – ne doit pas empêcher la recherche d'une certaine efficacité. Il se pourrait par exemple que les parties négocient un accord partiel, ou s'accommodent ensemble d'une décision de référé, et souhaitent pérenniser les effets de ceux-ci. Cette méthode rejoint le but du projet qui est d'encourager l'entente entre les parties en favorisant les accords partiels pendant la procédure. L'alinéa 2 permet donc aux parties de solliciter au moins 3 mois après l'homologation de leur accord ou l'ordonnance de référés solliciter l'entérinement des mesures par le juge du fond, cette fois à titre définitif et y compris pour la période postérieure au divorce. (Voir: DOC. Ch. 51 2341/001, p. 29 et 30).

Toutefois, en cours de travaux préparatoires, un amendement a été introduit qui complète l'article par son alinéa 3, tel que finalement adopté.

La doctrine considère que le texte tel que finalement adopté est sans aucun intérêt et est donc lettre morte (voir à ce sujet J.-C. BROUWERS, La réforme du divorce (loi du 27 avril 2007), *Revue du notariat belge* 2007, p. 582 et ss; J.-L. RENCHON, «La nouvelle réforme du divorce», RTDF 2007, p. 1019, n° 152; D. PIRE, «Le divorce pour désunion irrémédiable, un an d'application», CUP, ANTHEMIS, 2008, p. 46 et 47, n° 68).

Voorts veroorzaakt het bestaan zelf van dat onwerkzame artikel moeilijkheden bij de toepassing van andere bepalingen. Terwijl bijvoorbeeld niemand betwist dat de rechtbank kan overgaan tot de homologatie van overeenkomsten over de verdeling van de goederen op het ogenblik dat zij de echtscheiding uitspreekt (meer bepaald bij een echtscheiding wegens gezamenlijke aanvraag – toepassing van artikel 1255, § 1, vierde lid (nieuw) van het Gerechtelijk Wetboek), gaan sommige rechtbanken er van uit dat de overeenkomsten niet mogen worden gehomologeerd zonder artikel 1257 toe te passen, met andere woorden mits de partijen een bedenktijd van drie maanden op te leggen, wat de rechtspleging ingewikkelder maakt (zie terzake bijvoorbeeld de uitspraak van de burgerlijke rechtbank van Luik van 30 oktober 2007, die werd gepubliceerd in de Revue de Jurisprudence de Liège, Mons, Bruxelles, JLMB, 2008, blz. 326).

En outre, l'existence même de cet article inopérant provoque des difficultés pour l'application d'autres dispositions. Ainsi, par exemple, alors que nul ne conteste que le tribunal peut homologuer des accords relatifs au partage des biens au moment où il prononce le divorce (notamment en cas de divorce pour demande conjointe: application de l'article 1255, § 1er, alinéa 4 nouveau, du Code judiciaire), certains tribunaux considèrent que les accords ne peuvent pas être homologués sans faire application de l'article 1257, c'est-à-dire en imposant un délai de réflexion de 3 mois aux parties ce qui complique la procédure (voir par exemple à ce sujet la décision du tribunal civil de Liège du 30 octobre 2007, publiée dans la Revue de jurisprudence de Liège, Mons, Bruxelles, - JLMB – 2008, p. 326).

Valérie DÉOM (PS)